

VOEDSELVELDJES VOOR ZOMERTORTELS

De zomertortel is een van de meest bedreigde broedvogels van ons land. De nieuwe Vogelatlas (2018) geeft aan dat Nederland nog maar 1.200 – 1.400 broedparen herbergt. Twintig jaar geleden ging het nog om 10.000 – 12.000 paar, nog wat langer geleden om meer dan 30.000 paar. Kortom, de zomertortel dreigt als broedvogel uit Nederland te verdwijnen.

In 2018 heeft de Europese Commissie een internationaal soortbeschermingsplan voor de zomertortel vastgesteld. Doel is om de achteruitgang van de zomertortel zo snel mogelijk te stoppen. Eén van de acties uit dit plan is het behouden of creëren van onkruidrijke en dus zadenrijke plekken waar zomertortels succesvol naar voedsel kunnen zoeken.

WAT HEBBEN ZOMERTORTELS NODIG?

Zomertortels hebben drie basisbehoeften:

1. Geschikte plekken om te broeden: dichte, houtige vegetaties, bijvoorbeeld hoge, dichte heggen of hoog, dicht struikgewas.
2. Geschikte foerageergebieden: lage, ijle vegetaties met inheemse zaaddragende onkruiden.
3. Een drinkbron met zoet water.

Een belangrijke oorzaak van de achteruitgang van zomertortels in Nederland is een gebrek aan onkruidzaden. Dit heeft een nadelige invloed op zowel volwassen als jonge vogels. Bij volwassen vogels duurt het langer voordat ze, na een vermoeiende reis uit Afrika, voldoende conditie hebben opgebouwd om te broeden. Dit vertaalt zich in minder broedsels en minder uitgevlogen jongen per paar (Browne & Aebischer, 2004)¹. Jonge vogels groeien bij een tekort aan voedsel op in een slechte conditie. Vlak voor een lange reis naar Afrika is dat een slecht vertrekpunt.

WAAR ZOCHTEN TORTELS 'VROEGER' NAAR VOEDSEL?

Omdat er in Nederland weinig onderzoek naar de zomertortel is gedaan, moeten we voor een antwoord op deze vraag onze toevlucht nemen tot Engels onderzoek. 'Vroeger', dwz. vóór de tijd van landbouwintensivering, zochten zomertortels in Engeland vroeg in het broedseizoen (april-juni) naar voedsel in klaverakkers en hooilanden (Murton et al. 1964)², die toen nog veelvuldig in het Engelse landschap voorkwamen. Deze klaverakkers en hooilanden waren rijk aan onkruiden en er waren volop zaden van grassen in aanwezig. In de

tweede helft van het broedseizoen (juli-september) foerageerden zomertortels vooral op percelen met tarweschoven en in onkruidrijke akkers waar erwten waren geteeld. Het dieet bestond het hele broedseizoen voor meer dan 90% uit onkruidzaden. Zaden van gewone duivenkervel en vogelmuur maakten het grootste deel van het dieet uit, naast een klein aandeel zaden van grassen. Graankorrels werden ook wel gegeten, maar maakten maar een klein deel uit van het dieet.

WAAR ZOEKEN TORTELS 'NU' NAAR VOEDSEL?

Door alle veranderingen in de landbouw sinds de jaren '60 zijn bovenbeschreven historische foerageerlocaties ook in Engeland uit het landschap verdwenen. Sinds die tijd zijn er dan ook grote veranderingen opgetreden in het soort van plaatsen waar tortels naar voedsel zoeken. Uit, opnieuw Engels, onderzoek eind jaren '90 blijkt dat zomertortels voor voedsel veel afhankelijker zijn geworden van plekken die door mensen zijn gecreëerd. Denk hierbij aan graanopslagplaatsen, boerenerven en plekken waar vee wordt gevoerd en gemorst graan als voedsel beschikbaar is (Browne & Aebischer, 2003)³. Later in het broedseizoen maken tortels ook wel gebruik van graan- en koolzaadakkers. Als gevolg van de veranderde foerageerlocaties is ook de samenstelling van het dieet sterk veranderd. Waar 'vroeger' onkruidzaden >90% van het dieet uitmaakten, maken nu zaden van landbouwgewassen ca. 60% van het dieet uit (Browne & Aebischer, 2003)³. Het gaat dan vooral om graankorrels en koolzaad. De voor de hand liggende verklaring voor de veranderingen

van foerageerlocaties en dieetsamenstelling is dat zaadschoningstechnieken en herbicidegebruik in de landbouw hebben geleid tot een sterke afname van onkruidpopulaties in agrarisch gebied.

Het is aannemelijk dat zomertortels tegenwoordig meer moeite hebben met het vinden van voldoende voedsel dan voorheen. Dit speelt vooral in de eerste helft van het broedseizoen wanneer zaden van landbouwgewassen nog niet beschikbaar zijn. Waar 'vroeger' altijd wel ergens onkruidrijke plekken in het leefgebied van zomertortels aanwezig waren, zijn ze nu voor voedsel aangewezen op specifieke plekken, zoals boerenerven en graan- en veevoeropslagplaatsen.

CREËREN VAN VOEDSELVELDJES VOOR TORTELS

Zomertortels zoeken op de grond naar voedsel, veelal in korte, ijle vegetatie met veel kale plekken. Het aanleggen van speciaal op de zomertortel afgestemde voedselvelddjes in de buurt van territoria draagt bij aan een vergroting van het voedselaanbod. De veldjes worden ingezaaid met plantensoorten die vroeg in het jaar tot zaadzetting komen onder handhaving van de door zomertortels geprefereerde open, ijle vegetatiestructuur (zie foto's). In het kader van Operation Turtle Dove is in Engeland met dergelijke voedselvelddjes geëxperimenteerd. Het gebruikte mengsel bestaat uit 25% wikke, 20% gewone rolklaver, 20% witte klaver, 20% hopklaver, 10% rode klaver en 5% duivenkervel. De zaaidichtheid is 10-15 kg per ha. Het beste moment van inzaai is tussen 1 augustus en 15 oktober. Er geldt geen formele minimum

grootte van de voedselvelddjes.

De vegetatie in de veldjes moet lager dan 20 cm blijven en het aandeel kale bodem mag tot 60% van het oppervlak beslaan. Ervaringen wijzen uit dat het niet altijd gemakkelijk is dit te realiseren. Met name op rijkere gronden kan de vegetatie zonder ingrijpen te dicht of hoog worden. Om dit te voorkomen dienen er regelmatig oppervlakkige grondbewerkingen, zoals schijveneggen of cultivateren, te worden uitgevoerd. Een ingezaaid mengsel kan bij goed uitgevoerd beheer enkele jaren 'meegaan'.

OPROEP

Vogelbescherming Nederland komt graag in contact met grondeigenaren die bereid zijn voedselvelddjes voor de zomertortel aan te leggen. Zomertortels moeten dan wel in de omgeving aanwezig zijn. De kosten voor aanleg en beheer worden door Vogelbescherming vergoed. Heeft u hiervoor belangstelling, laat dat dan aan ons weten door een e-mail te sturen naar zomertortel@vogelbescherming.nl. Vermeld daarbij uw naam, adres, telefoonnummer en e-mail adres en op welke locatie u de bijvoerplek wilt starten.

¹ Browne, S.J. & N.J. Aebischer, 2004. Temporal changes in the breeding ecology of European Turtle Doves *Streptopelia turtur* in Britain, and implications for conservation. *Ibis* 146: 125-137.

² Murton, R.K. et al., 1964. The feeding habits of the Woodpigeon *Columba palumbus*, Stock Dove *C. oenas*, and Turtle Dove *Streptopelia turtur*. *Ibis* 106: 174-188.

³ Browne, S.J. & N. J. Aebischer, 2003. Habitat use, foraging ecology and diet of Turtle Doves *Streptopelia turtur* in Britain. *Ibis* 145: 572-582.

Foto 1 en 2. Voedselvelddjes voor de zomertortel in Engeland, dun ingezaaid met het in de tekst genoemde mengsel, resulterend in ijle, niet al te hoge vegetatie. (Photocredits: Tony Morris; Jenny Dunn; Leila Walker (RSPB))